

SARS e ananela Kakanyo ya Pokello ya Lekgetho ya Selema sa Ditjhelete sa 2024/25

12 Tlhakubele 2025 – Mong. Edward Kieswetter, Khomishenara ya Ditshebeletso tsa Lekgetho tsa Afrika Borwa (SARS) o ntse a na le tshepo ya ho ananela kakanyo e lekoletsweng botjha ya pokello ya lekgetho e tsebisitsweng ke Letona la Ditjhelete Mong. Enoch Godongwana.

Puong ya hae ya Tekanyetso kajeno, Letona le tsebisitse ka keketseho ya kakanyo ya pokello ya lekgetho ya ho fihla ho R1.846 trillion, ho tswa ho R1.841 trillion e tsebiditsweng ngwahola ka nako ya Puo ya Nako e Mahareng ya Tekanyetso (MTBPS). Kakanyo e lekotsweng botjha ke e ntlafetseng ho tswa ho ya Mphalane 2024 mme e fokotsa kgaello papisong le ya Hlakola 2024 ya R1.863 trillion, e leng R22.3 billion ho isa ho R16.7 billion.

Naha ya rona e ntse e tswela pele ho tobana le boemo bo thata ba ikonomi, bo bakileng hore ho be le diqeto tse seng monate tsa ikonomi. Ho sa natswe tikoloho ena e thata ya ikonomi, tshebetso e akantsweng ya pokello ya lekgetho e tla phahamisa reshiyo ya lekgetho papisong le GDP ho leba hodimo hanyane ho fihlela ho 24.7% selemong sa ditjhelete sa 2024/25, papisong le 24.5% ka selema sa ditjhelete sa 2023/24. Reshiyo ya mahlahlaha a lekgetho e ntlafetse ka 1.12 papisong le ya dilemo tsa ho feta ya 0.66.

Tabakgolo eo SARS e tsepamisitseng maikutlo ho yona ke ho phethahatsa thomo ya yona ya pokello ya lekgetho, ntlafatso ya boikobelo mmoho le ho bebofatsa kgwebisano e molaong. Taba ena e akaretsa ho manollwa ha ditlwaelo tsa ikonomi mmoho le maano a bolaodi ba meedi hore di ama dipokello tsa lekgetho jwang. Ka ho phethahatsa lenaneo la boikobelo ka ho phethahala, SARS e ba maemong a matle a ho bokella lekgetho lohle le lokelang ho ba mokotleng wa naha. Botsetedi bo ntseng bo tswela pele ho SARS ke ba bohlokwa ho nnetefatsa taolo e sebetsang ka ho phethahala ya pokello ya lekgetho.

Ka kakaretso makgetho a khiro le a mejo a lebelletswe ho sebetsa ka matla ho leba mafelong a selema sa ditjhelete sa 2024/25 ha makgetho a thomelohare mmoho le dilevi tsa mafura di lebelletswe ho se sebetse hantle. Makgetho a dikgwebo a bile le kgolo e ntle, ntle feela le makgetho a dikgwebo a merafo a ntseng a tswela pele ho se sebetse hantle ka lebaka la methamo le ditheko tse ntseng di theoha mmoho le diphephetso tse tobaneng le lekala la marangrang a meralo ya tsamaiso.

Makgetho a Khiri

Tekanyetsong ya 2024, Letona la Ditjhelete, hara tse ding, le ile la tsebahatsa ka mehato ya maano a lekgetho e mabapi le makgetho a khiro:

- (i) Ha ho ditlhophisobotjha tsa infleishene tse bileng teng mekgahlelong ya lekgetho le dinyehlisetsong tsa tjhelete e kana ka R16.3bn; mme
- (ii) Ha ho ditlhophisobotjha hodima dikhrediti tsa lekgetho la kalafo tsa tjhelete e ka bang R1.9bn.

- (iii) Mokgwatshebetsopedi wa pehomejafatshe, oo ho neng ho lebelletswe hore o behe ditholwana tsa R5 billion selemong sa ditjhelete sa 2024/25

Pejana ho ne ho lebelletswe hore makgetho a khiri a be le kgolo ya selemo le selemo ya 13,3% ho fihlella Kakanyo e Hatisitsweng. Sena se ne se itshetlehile hodima qeto ya hore sekoloto sa meputso se tla hola ka 8.4%.

Ho ya ka MTBPS ya 2024, sekoloto sa meputso se ile sa theosetswa ho 5.5%, mme ka lebaka la seo kakanyo ya MTBPS bakeng sa PAYE e ile ya hlophisetswa hodimo, eo jwale e hlokanngoa kgolo ya selemo le selemo ya 12.4%.

Kgolo e tlasana ho e neng e lebelletswe ya meputso, mmoho le ho thefuleha hampe ha makgetho a lekgetho la lekeno la batho ka bomong, ho ile ha thuswa ke dikgulo tse hodingwana tse bileng teng ho tswa letloleng la penshene mmoho le kgolo ya selemo le selemo ya pokello ya lekgetho la mekutu ya boikobelo.

Lekgetho la Boleng bo Ekeditsweng

VAT ya Lehae, eo ho neng ho lebelletswe hore e hole la sekgahla sa 7.1% Tekanyetsong ya 2024, e ntse e tswela pele ho bapa le kakanyo ena ya kgolo. Sena se ile sa thuswa haholo ke dikgahla tse ntseng di theoha tsa tswala, infleishene le dikgahla tsa tswala tse tlasana, mmoho le dikgulo ho tswa matloleng a penshene, tseo kaofela ha tsona di phahamisitseng lekeno le sallang batho, mmoho le ho tshehetsa tsa mejo.

Ka lehlakoreng le leng, VAT ya Thomelohare e tlase hobane dithomello kahare ho naha le tsona di tlase. Mafelong a Kotara ya 3 ya 2024, kgonyelo ya nnete ya thomelohare e ne e le 1.3%, papisong le kgolo e neng e akanywa ya 3.8% ka nako ya MTBS. Sena se fokoditse VAT ya thomelohare ka R4.3bn selemo le selemo ka mora dipusetso tsa R280.5bn.

Levi ya Mafura

Levi ya mafura le yona e bile le kgahlamelo e mpe pokellong ya lekgetho. Tekanyetsong ya 2024, pokello ya levi ya mafura e ne e lekanyetswa ho R95.8 billion, mme sena se ile sa lekolelwa tlase ho R82.4 billion ka nako ya MTBPS, ka lebaka feela la tshebediso e tlasana ho e neng e lebelletswe. Tshebediso ya mafura ka Hlakola 2025 e bile dilitara tse 21 billion papisong le tse 24 billion ngwahola, sena se tjena ka lebaka la ho ba teng ha eneji. Ho leshwa ha dipusetso tsa dilemo tse fetileng le hona ho fokoditse levi ya mafura. Jwale ho leptjwa hore e tla fella feela ho R80.6bn, kapa R15.2 billion e leng ho tlasana le bolepi ba pele.

Dipusetso

SARS e ntse e ikemiseditse ka matla ho kgatha tema ya yona ya ho kgothaletsa tikoloho e tlang ho tshehetsa le ho susumetsa kgolo ya ikonomi. Ka kakaretso, ho tloha ka 28 Hlakola 2025, pokello ya lekgetho e bile le tjhelete yohle ka mora dikgulo

ya R1 661.3billion, ho tswa ho pokello yohle pele ho dikgulo ya R2 074.6 billion mmoho le R413.3 billion e leng paloyohle ya ditefo tsa dipusetso. Ka yona nako eo, ditefo tsa dipusetso tsa VAT e bile R338.0bn mme sena se bontsha kgolo ya R21.3bn (6.7%) ho tswa ho ya selemo se fetileng sa ditjhelete. Kgolo ya dipusetso tsa VAT e kgannilwe ke dikgutliso tsa dikhrediti tsa VAT tseo ho nehelanweng ka tsona (ho ya ka boleng ba sekoloto) ho bapa lekgetho la ditjeo le tsebahaditsweng.

Lekgetho la Lekeno la Kgwebo

Tekanyetsong ya 2024, Lekgetho la Nakwana la CIT e bile R302.5bn, mme ho ne ho lebelletswe kgonyelo ya selemo le selemo ya 3.3%. Se seholo se neng se kganna kgonyelo ena ke tshebetso e tlase ya indasteri ya merafo. Sena se bonahala hantle ka kgonyelo ya ditefo tsa Lekgetho la Nakwana la CIT ho tswa dikhampaning tse kgolo *lekaleng la tsa Merafo* (-28.4%) le *lekaleng la Tlhahiso* (-1.6%), ao ka bobedi a bileng le ditlwaelo tse mpehadi ha ho bapiswa le tsa selemo se fetileng sa ditjhelete sa 2023/24. Kgonyelo ya selemo le selemo ke ka lebaka la tshebetso e fokolang ho tswa ho *Platinum Group Metals* mmoho le ditheko tse Mashala, tseo boholo ba tsona di kgannwang ke ho ya hodimo le tlase ha tseko ya lefatshe.

Letona Godongwana o ananetse hore SARS e kgathile tema e bonahalang maitekong a yona o kahobotjha le ho ntlafatsa bokgoni ba yona ba ho tsamaisa tsa taolo ya lekgetho ka tsela e sebetsang ka ho phethahala. Ho sa natswe tikoloho e thata ya ikonomi, mekutu ya SARS ya taolo e ntse e kgola melemo e ntse e eketseha pokellong ya lekgetho.

Khomishenara Kieswetter o itse:

"Pokello ya lekgetho ka SARS e etsa 90% ya ditshenyehelo tsa Mmuso. Sena se hloka hore SARS e etse tsohle tse thomong ya yona ho nnetefatsa hore lekgetho lohle le kolotuwang mokotla wa naha le a bokellwa hore ho tle ho tshehetswe maikemisetso a ntshetsopele a mmuso, ho sa natswe ikonomi e lenama. Pokello ya lekgetho lohle e phethahetseng e tla thusa ho tshehetsa tsepamo ya kakaretso ya tsa ditjhelete. Tshusumetso ya mehlodi ya lehae ke ntho ya bohlokwa ntshetsopeleng ya naha ya rona le tshireletsong ya bokamoso ba yona."

Ho fihlella phephetso ya kakanyo e lekotsweng botjha ya R1.846 trillion, SARS e tla tswela pele ho tjhorisa tsela ya yona ya pokello ya lekgetho e akaretsang ho ntlafatswa ha mekutu ya boikobelo. E tla boela e tswela pele ho sebedisa manollo e tswetseng pele ya data, dialikorithime tsa boithuto ba motjhine, le mahlale a maiketsetso, ho ntlafatsa tshebeletso ya balefalekgetho, ha ka lehlakoreng le leng e ntse e ntlafatsa ho fokiswa le ho arabela ho se ikobeletse tefo ya lekgetho hwa kakaretso mmoho le ditlolo tsa molao wa lekgetho tse matla.

Kakanyo e ntjha ya pokello ya lekgetho ka mora dikgulo bakeng sa selemo sa ditjhelete sa 2025/2026 ke R2.006 trillion. Kakanyo ena ya pokello ya lekgetho e tla tlasa tjhebeho ya ikonomi e seng ntle mona lapeng le matjhabeng. Pokello ena e ntjha

ya lekgetho e akareditse motswako wa mehato e mmalwa e metjha ya maano, e akaretsang keketseho e nnyane ya VAT, mmoho le tse tsepamo e ntseng e tswella hodima mefokolo ya tsa taolo. VAT e tla eketseha ka phesente ya 0.5 selemo ka seng ho tsena ts pedi, mme sena se tla tlisa sekgahla sa VAT ho 16% ka selemo sa ditjhelete sa 2026/27.

SARS e ananela tshehetso e ekeditsweng ya ditjhelete nakong ena ya MTEF e entsweng kajeno le Letona Godongwana. SARS e tla sebedisa mehlodi ena ho lelekisa sekoloto se kolotuwang mokgatlo ona mmoho le dikgutliso tsohle tse morao. E tla boela e sebedisetswa ho ntjhafatsa le ho ntlafatsa bokgoni ba yona ba theknoloji haholoholo tshebediso ya saense ya data, dialikorithime tsa boithuto ba motjhine le mahlale a maiketsetso ho arabela dikema tse tshopodi tse rarahaneng, mmoho le ho shebana le ikonomi e seng molaong, e nang le ditlamorao tse mpehadi indastering ya rona e bileng e bakang ditahlehelo tsa mesebetsi le ho nonyetsa katleho ya ikonomi. Yona e tla boela e sebedisetswa ho ntlafatsa matsapa a ho bobofatsa kgwebisano e molaong ha ka lehlakoreng le leng ho nyopiswa diketsahalo tse seng molaong.

Mehato e mabapi le leano la lekgetho e hlahisitsweng Tekanyetsong ya 2025 e tla ba le kgahlamelo ya R28.0 billion bakeng sa selemo sa ditjhelete sa 2025/26 mmoho le R44.2bn bakeng sa selemo sa ditjhelete sa 2026/27. Dintlha tsa dikgahla tse sa lefisweng letho di akareditswe ka hara Bili ya Tokiso ya Dikgahla le Bokaalo ba Tjhelete le Melao ya Lekgetho e ntshitsweng kajeno hore setjhaba se ntshe maikutlo a sona ho thusa ho tjhorisa ditlhaliso.

“Le ha re bone tswelopele e kgothatsang mona SARS, re dutse re fadimehile hore ho ntse ho hlokeha hore ho etswe tse ding tse ngata ho sebetsana le sekgeo sa lekgetho le ka ho qolleha ho ntjhafatsa SARS hore e tsebe ho tobana le diketsahalo tsa ikonomi e seng molaong mmoho le bonokwane ba lekgetho, ho ralwa ha lekgetho ka lonya, mmoho le diketsahalo tse ding tsa ho se ikobele tefo ya lekgetho. Tsena tsohle di bolela hore ho na le bokaalo bo boholo ba pokello ya lekgetho bo ntseng bo dutse bo sa bokellwe. Mekutu ya rona mabapi le sena e lokela ho ntlafatswa ka tsela e lomahantseng meno le tsepamo e sa sutheng.

Ke lakatsa ho leboha ka boikokobetso boitelo ba basebetsi ba 13 000 ba SARS bao kamehla ba arabellang boipiletso ba Letona ka sebete. Ha ke na qeaqeo ya hore ba tla etsa tsohle tse matleng a bona ho fihlella kakanyo ya selemo sena e lekotsweng botjha. Ka tshusumetso ya ho hahamallela boitlamo ba rona ba Tshebetso e intshang Sehlabelo, ke a tseba hore ba ka se lobe letho ho ikamahanya le phephetso ena e tseleng ya bophelo bo nang le seriti, moo thuto ya bana e tshehetswang teng ka ditjhelete, moo baholo ba fumanang ditsiane tsa bona mmoho le meriana e phedisang, tsena tsohle e leng tse fuwang baahi ba rona, ha re se re qotsa mehlala e se mekae feela ya baunamolemo.

Ke lakatsa ho leboha balefalekgetho bohle le ho hopotsa bohle hore leeto la rona jwalo ka setjhaba ke ntho e le nngwe e ke keng ya arohanngwa. Katleho ya naha ya rona e tsekella hore bohle re eme ka maoto mme resebetse ka thata hore re tle re siele

meloko e tlang naha eo ba tlang ho ba motlotlo ka yona, moo motho ka mong a tlang ho atleha le ho ba le seabo se felletseng ditholwaneng tsa mekuto ya rona e kopanetsweng", o phethetse jwalo Khomishenara Kieswetter.

Ho fumana lesedi le fetang lena, ka kopo ikopanye le SARS ho SARSMedia@sars.gov.za

#YourTaxMatters